

YÜKSEL PAZARKAYA VE NEVFEL CUMART'IN ŞİİRLERİNDEKİ ALMANYA İMGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksel KOCADORU

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

ÖZET

Yüksel Pazarkaya Almanya'da Almanca edebi eserler veren birinci kuşak yazarlardandır, Nevfel Cumart ise ikinci kuşak yazarların temsilcilerindendir ve bu doğrultuda iki yazarın şiirlerindeki Almanya imgeleri birbirinden oldukça farklıdır.

Yüksel Pazarkaya tipik birinci kuşak yazarı olarak göç ve göçün getirdiği "acıları" eserlerinde aktarırken, bunun sebebi olarak gördüğü Almanya'ya karşı tepkisi oldukça serttir. Almanya, yabancı işçilerin terini, emeğini ve hayallerini sömüren bir yer olarak "soğuktur", kapalı bir alandır ve insanı güçlü kollarına almış, bırakmamaktadır.

Onun şiirlerinde Almanya olumsuz uçta yer alırken Türkiye ise "kurtuluş çaresi" olarak olumlu bir noktada yer alır ve insancıldır, sıcaktır, dosttur.

Nevfel Cumart'ın şiirlerindeki Almanya ise yine eleştirilen Almanya'dır, fakat "çözüm" Türkiye değildir, ütopyik bir karakter taşıyan "üçüncü bir yerdir".

Bu "üçüncü yer arayışı" özellikle ikinci kuşak Almanca yazan Türk edebiyatçılarda çok yaygındır, çünkü onlar "kurtuluşu" Almanya va Türkiye dışında "üçüncü bir yerde" ararlar.

Buradaki Almanya imgelerinin olumsuz oluşu aslında sadece "kurmaca" bir imgenin yansımasıdır, çünkü bu yansıma sadece bir projeksiyondur(yani yansıtmadır); çaresiz insan kitleleri düştükleri bu durumun suçlusunu ararlarken işin kolayına kaçarak, geldikleri ve bilmedikleri ülkeyi "suçlu" ilan ederler.

ANAHTAR KELİMELER

Almanca yazan Türkler, birinci ve ikinci kuşak yazarlar, Almanya imgesi, "üçüncü yer arayışı"

THE COMPARISON OF IMAGES OF GERMANY IN THE POEMS OF YÜKSEL PAZARKAYA AND NEVFEL CUMART

ABSTRACT

Yüksel Pazarkaya is one of the first generation poets who produces German literary works in Germany, as for Nevfel Cumart, he is the representative of second generation writers. However, the Germany images of both poets in their poems are completely divergent.

While Yüksel Pazarkaya, as a typical first generation poet, reflects the sorrows of immigration in his works, his reactions towards Germany, which he views as the source of sorrows, is rather severe.

Germany, which is believed to exploit the sweat, labour and dreams of workers, is “cold” and “confined” that never releases people trapped in her powerful arms. While Germany is in the negative end, Turkey as the “remedy of salvation” is in the positive front with peculiarities of humanism, sincerity and intimacy.

The Germany image in Nevfel Cumart’s poems is again the Germany under criticism, however, the solution is not Turkey but another third place that can be characterized by utopia. In view of the fact that, especially, the second generation Turkish authors are in a search for finding a salvation place other than Germany and Turkey, the “third place scrutiny” is ubiquitous among Turkish authors who write in German.

That the Germany images are negative is, in fact, a reflection of a “fictitious image”, because such a mirroring is just a contemplation, or rather, taking the easiest way of an impeachment of a country where they feel themselves desperate in an alien milieu.

KEY WORDS

Turkish authors in Germany, first and second generation writers, image of Germany, search for third place

---

1. GİRİŞ

Batı Avrupa’ya iş göçünün Ekim 1961 yılında Almanya ve Türkiye arasında yapılan anlaşmayla başladığını(Korte, 1983,s. 21) birçok kişi bilmektedir. Bilinmeyen ise, iş göçünden önce Türkiye Cumhuriyetinin birçok genç bilim adamı adayını, daha 1950’lerde Almanya ağırlıklı olmak üzere yurtdışına gönderdiğiidir. Bunlardan birisi de Yüksel Pazarkaya’dır. Kendisi o yıllarda kimya öğrenimi görmesi amacıyla Almanya’ya gönderilmiştir(Demir, 1995,s. 70) ve kimya öğreniminin yanında o yıllarda Berlin Duvarına karşı şiir yazan ender şairlerden birisidir.Yüksel Pazarkaya, Aras Ören ve Güney Dal Almanya’da edebi eser veren birinci kuşak Türk yazarlardandır(Şölçün, 2000,s. 137). 70’li yıllarda daha çok “misafir işçi edebiyatı” gözüyle bakılan bu edebiyat(Chielino, 2000) zamanla göçmen edebiyatı adı altında da gelişerek 80’li yıllarda yeni edebiyatçıları da

bağrından çıkartarak, günümüzde de üçüncü kuşak da diyebileceğimiz genç kuşak yazarları da geliştirmiştir(Kocadotlu, 2003).

Bildirimizin konusunu oluşturan yazarlarımızdan Yüksel Pazarkaya birinci kuşak yazarlarımızın temsilcilerindedir. Nevfel Cumart ise Almanya'da edebi eserler veren ikinci kuşak yazarlarımızdandır.

Birinci kuşak yazarlarımız için yazmak demek, varılmaktı, ayakta kalmaktı, yok olmamaktı:

“Onlar için yazmak, yaşadıkları yalnızlıkları, dışlanmışlığı, anavatan özlemini, çevrelerine yabancılaşmalarını, karşılaştıkları uyum güçlüklerini, ekonomik sorunları yoğun bir biçimde dile getirmek demektir. Yazdıkları hep bu temel konular çevresinde dönüyordu(Kuruyazıcı, 2001,s. 19)”. O yüzden bu yazarlara “acı çekenlerin yazını” (yani Literatur der Betroffenen) adı verildi(Kuruyazıcı).

“İkinci kuşak” yazarlarımızın çoğu küçük yaşta Almanya'ya gitti ya da Almanya'da doğdu. Böyle olmalarına rağmen bu yazarların iki kültür ve iki dil arasında sıkışıp kaldıkları bir gerçektir(Özoğuz, 2001,s. 202).

Çok çelişkili ve ters gibi görünen bu duruma Yüksel Pazarkaya şöyle bir açıklama getiriyor: 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ve 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden önce Türklerle Almanların uyum ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesi için harcanan para ve emeklere son veriliyor(Pazarkaya, 2001,s. 61-65). Hal böyle olunca, bu sosyalleşme süreci yarıda kalıyor ve bunalımdan çıkmaya çalışan “ikinci kuşak” bunalımın tam ortasında kalmaya devam ediyor.

2. BİRİNCİ KUŞAK YAZARLARDA ALMANYA İMGESİ

Yüksel Pazarkaya 70'li ve 80'li yılların duygu ve düşüncelerini 1988 yılında yayınladığı “Karanlıktan yakınma” adlı şiir kitabında toplamıştır(Pazarkaya, 1988).

“İkinci kuşak” yazarların temsilcisi olan Nevfel Cumart'ın şiir kitabı Almanca olarak 1990 yılında Almanya'da okuyucularla buluşmuş ve Doç. Dr. Ali Gültekin tarafından Türkçeye çevrilerek 1995 yılında “Ebedi Su” adıyla Anadolu Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır(Cumart, 1995).

Yüksel Pazarkaya'nın şiirlerine baktığımız zaman Almanya ile ilgili yargılar kesindir ve tipik birinci kuşak şair ve yazarların tavrı gözlenmektedir. Göçle başlayan yabandaki hayatta anılar bitmiş, umutlar birikmiş ve sevgiler bitmiştir(Pazarkaya, 1988,s. 9). Gurbette “karanlık”, “sevgisiz zaman”, “soğukluk”, “hüzün” ve “tüy rengi sonbahar göğü”(s. 11-13) hakimdir.

Şair, Almanya'ya gelen Türklerin duygularını, hislerini, beklentilerini, aynı zamanda onların düştükleri bu yeni ortamı irdelemektedir. Nedir bu “yeni ortam”?

“Yabancılar yeni geldikleri, dilini, kültürünü, yaşam koşullarını, hukuk düzenini, ekonomik, politik yapısını bilmedikleri bu ülkede o güne değin hiç karşılaşmadıkları yeni sorunlarla karşılaştılar, bunlara beraberlerinde getirdikleri kendi kültürel, ekonomik sorunları da eklendi”(Oraliş, 2001,s. 36).

Daniela Magill'in de dediği gibi, yeni ortam olumsuz ve bilinmeyen unsurlar içerdikçe, ona olan olumsuz tavrın da doğması doğaldır(Magill, 1993,s.52).

Bu olumsuz tavır Almanya'daki doğaya da yöneliyor. Öncelikle kullanılan sembol de “soğukluk”.

“İşte üşüyor çocuklar bunca erken”(Pazarkaya, 1998,s. 27), “soğudu mu ilişkiler”(s. 11), “uluyan rüzgar”, “yağmur bulutları” (s. 35) hep bu soğukluğun yansımalarını barındırmaktadır.

Burada doğa bile yalnızdır: “dağı yalnız”(s.11), “Ne bir kurt ne bir kuş”(s. 20), “kuşlar bile susmuştu”(s.45), gibi ifadelerle şiirinde sıkça rastlanmaktadır.

Gurbette olanların sesi olmuştur Yüksel Pazarkaya. Onların bekleyişlerini, çaresizliklerini, içine düştükleri boşluğu bir hapisane hayatına benzetmektedir: “oturmuşum şu kentte / dört duvar ardında”(s. 62).

Doğruları aktarmak için abartıya da yer veren şair gurbetteki kenti “cesetler kentine”(s. 65) benzetmektedir. Yaşarken ölmüş olanlar ise umutlarını yitirmiş olanlardır:

“Yalnız sözler
Akıp gidiyor
Ren'den aşağı
Ağu sözler sevgi özlem sıra gibi-
Umuda cüretim kalmadı çoktan”(s. 65).

Yalnız şair bu duruma razı olmaz. Sanatçı asla günün koşullarına boyun eğmez. Hayatın anlamsızlığına, mantıksızlığına karşı gelir (Şener, 1991,s. 353) ve bu düzene cephe alır:

“Sayıp sövünüz gönlünüzce
Diliniz yettiğince
Biz geldik gideceğiz
Bu kentten bu ülkeden bu dünyadan
Siz hep vardınız, hap kalacaksınız,
En kalın kazıkları kakacaksınız.
Kaldığımız yerde kalacaksınız
Bizim izimiz silinince.
Temelini iyi atın,
Kıçınızı betonarmelere oturtun,
Yollarımız fabrikalarımız deyin kalsın,
Markımız Dolarımız deyin kalsın...”(Pazarkaya, 1998,s. 69).

Görüldüğü gibi şair tamamen madde ve sömürü üzerine kurulmuş olan bu sistemi eleştirirken, emeğini, kas gücünü ve alın terini bu sisteme kurban eden yabancı işçilerin yanında yer alarak bir dayanışma ve kendisini bu davaya adama (angaje olma) örneği sergilemekte ve Erich Fried'in de şiirlerinde yaptığı gibi(Fried, 1993) ezilmişlerin, horlanmışların yanında yer almaktadır.

Yüksel Pazarkaya'nın Almanya imgesi olumsuz uçta yer almaktadır, çünkü o Almanya yüzünden bu insanlar bu acıyı ve perişanlığı yaşamaktadırlar. Bu Almanya yüzünden gurbette hasret içersinde yalnız, kırılmış ve çaresiz; her türlü sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalarak yaşamak zorundadırlar.

3. İKİNCİ KUŞAK VE ALMANYA OLGUSU

Almanya'da Almanca eser veren Türkler arasında yer alan ve "ikinci kuşak" şairlerimizden olan Nevfel Cumart ise 1964 yılında Almanya'da doğmuş, büyümüş ve eğitimini de Almanya'da tamamlamıştır. Türkoloji, Arap dili ve edebiyatı ve İslam bilimlerini okuyan Nevfel Cumart(Gültekin, 1995,s. 466) bedenlen Almanya'da olmakla beraber, ruhu hem Doğu'da, hem de Batı'dadır.

Şiirlerinde hep Doğu-Batı vardır. Şair onları bazen birbiri ile karşılaştırır, bazen de şaşmaz terazisi ile kimin doğru, kimin yanlış olduğuna karar verir: Doğu'daki "gülen yüzler yerine"(Cumart, 1995,s. 15) Batı'da sadece "çarpıtılmış suratlar"(s. 15) vardır.

Nevfel Cumart Almanya'da yaşamış olduğu yılların muhasebesini yapar ve oradaki ilgisizliği çok çarpıcı bir şekilde dile getirir: "yirmibeş yıl / dolaştım ormanlarda / aradım / bir yüz"(s. 17). İnsanların başkalarına karşı olan sevgisizliğini ve anlayışsızlığını şu sözlerle dile getirmektedir: "Kentlerde / gözsüz insanlar" (s. 28).

Birinci kuşak yazarlarımızda gördüğümüz o hayal kırıklığı ve belirsizliği Nevfel Cumart'ta da görüyoruz: bazı yerde "sise" lanet okurken(s. 29), başka şiirinde ise "çok büyüktü hayal kırıklığım / kısa zaman içinde"(s. 31) demektedir.

Yazarların biyografisini ele alıp, psikoanalitik bir yaklaşımla kullandığı kelimeleri ard-arda bile sıraladığımızda çok pembe bir tablonun ortaya çıktığını söylememiz imkansız: "korku", "soğuk karanlık", "eziyet çeken ruhum"(s. 30), "çiğnenip öldürülmüş", "vahşice korkuların", "sönecek yıldızlar"(s. 29) gibi dil kullanımları bize Almanya gerçeğini gözler önüne seriyor.

Özellikle "atalarım" şiirindeki ifadeler yazarın tavrını netleştirir niteliktedir:

"dünyaya geldiğim uzak ülkede
yönetmekte yalnız zaman tüm düşünceyi
çok söz edilmekte sevgiden
yalnızca nadiren gözlerle"(s. 58).

Bunlar olumsuz Almanya imgesinin yansıtıldığı, eleştiri sınırlarının ötesinde sözlerdir. Yalnız, burada dikkati çeken nokta şudur: Birinci kuşak şair ve yazarlarımızda olumsuz Almanya imgesinin karşısında olumlu Türkiye imgesi yer almaktaydı (Kocadoru, 1997,s. 77-78). Dağların arkasında kalan, özlenen anavatan tüm çilelerin çaresiydi. İdealleştirilen bir yerd. Halbuki Nevfel Cumart'ta bu böyle değildir. Olumsuz Almanya imgesini olumlu Türkiye imgesi dengelememekte.

Nevfel Cumart bu kolaycılığa düşmemektedir ve gerektiğinde Türkiye'deki çarpıklıkları, dengesizlikleri; her şeyin "satılık mal" gözüyle bakıldığı bir mantığı acımasızca eleştirmektedir(Cumart, 1995,s. 60).

Bu tipik bir "ikinci kuşak" yaklaşımıdır: Almanya'da yaşadıkları halde, hem Almanya'yı, hem de gerektiğinde Türkiye'yi eleştirirler. Bu halini Nevfel Cumart şu şekilde ifade ediyor: "Cebimde Alman pasaportum olduğu halde ben bir Alman değilim (...) Türk olduğumu iddia etsem de, bu yalandan başka bir şey olmazdı"(Cumart, 1994,s. 176).

İkinci kuşak yazar ve şairlerde görülen bu yabancılaşma sendromunun "tedavisi" yoktur. Bu bir yaşam ve sanat biçimi haline gelmiştir.

4. SONUÇ

Almanya imgesinin hem birinci kuşak yazar ve şairlerde, hem de ikinci kuşakta bu kadar olumsuz uça yer alması okuyucuları ürkütmemeli; panikletmemeli, çünkü buradaki “Almanya imgesi” kurmaca bir imgedir; yazılanların mutlaka doğru olması gerekmemektedir.

Bütün bu acıların, yalnızlığın, sevgisizliğin, sömürün, suistimallerin suçlusu bulunmuş gibi olsa da, burada “Almanya” sadece bir şifredir(Böer, Haerkötter, Kappert, 2002,s. 333).

Almanya-Türkiye ilişkilerini çok derinden ve farklı yönleriyle ele alan bu kitapta imge konusuna değinilirken, aslında eleştirilenin Almanya değil, çare bulamayan, sorunu çözemeyen, ülkesinin geleceğine umutla bakamayan, bazı düzensizlikleri aşamayan günümüz insanının kendisidir!

KAYNAKLAR

BÖER Ingeborg, HAERKÖTTER Ruth, KAPPERT Petra (Hrsg)(2002). *Türken in Berlin 1871-1945*, Walter de Gruyter, Berlin, New York.

CHIELINO Carmine(2000). *Interkulturelle Literatur in Deutschland*, J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.

CUMART Nevfel (Çev. Ali GÜLTEKİN)(1995). *Ebedi Su*, Eskişehir.

CUMART Nevfel (1994). “Als Grenzgänger durch die Türkei”, *DIALOG*, Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik, Ankara.

DEMİR Tayfun (1995). *Türkische Literatur in deutscher Sprache*, Sekretariat für gemeinsame Kulturarbeit in Nordrhein-Westfalen, Duisburg.

FRIED Erich (1993). *Gedichte*, Philipp Reclam Verlag, Stuttgart.

GÜLTEKİN Ali (1995). “Ein Wanderer zwischen den Kulturen-Nevfel Cumart”, *Tagungsbeiträge des V. Türkischen Germanistik Symposiums*.

KOCADORU Yüksel (1997). *Zwischen Ost-Westlicher Ästhetik-Deutschsprachige Literatur von Türken*, Birlik Ofset Matbaacılık, Eskişehir.

KOCADORU Yüksel (2003). *Die dritte Generation von türkischen Autoren in Deutschland-neue Wege, neue Themen* (İstanbul Üniversitesinde 26-28.03.2003 tarihleri arasında düzenlenen sempozyumda sunulan bildiri).

KORTE Hermann (1983). “Die Bundesrepublik zwischen Einwanderungsland und Saisonarbeiterzug”, *ZUM THEMA-Wird Mehmet Michael?, Die Integration ausländischer Mitbürger und Hilfen zur Verwirklichung*, Heft 5, Düsseldorf.

KURUYAZICI Nilüfer (2001). “Almanya’da oluşan yeni bir yazının tartışılması”, GURBETİ VATAN EDENLER-Almanca yazar Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

MAGILL Daniela (1993). “Literarische Reisen in die exotische Fremde. Topoi der Darstellung von Eigen-und Fremdkultur” GERMANİSTISCHE DISSERTATIONEN IN KURZFASSUNG, Peter Lang Verlag, Bern.

ORALİŞ Meral (2001). “Gurbeti Vatan Edenler”, GURBETİ VATAN EDENLER-Almanca yazar Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖZOĞUZ Yüksel (2001). “Zafer Şenocak: İki kültürün keştiği noktada yeni bir şiir dili”, GURBETİ VATAN EDENLER-Almanca yazar Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

PAZARKAYA Yüksel (2001). “Yazın açısından Almanya’nın birleşmesi-Türk ve Alman topluluklarının kaynaşmasında ayrışım”, GURBETİ VATAN EDENLER-Almanca yazar Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

PAZARKAYA Yüksel (1998). Karanlıktan Yakınma, Cem Yayınevi, İstanbul.

ŞENER Sevda (1991). Dünden bugüne Tiyatro düşüncesi, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 468, Eskişehir.

ŞÖLÇÜN Sargut (2000). “Literatur der türkischen Minderheit”, INTERKULTURELLE LITERATUR IN DEUTSCHLAND. (Hrsg. Carmino CHIELINO), J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.

